

УДК 657.471

Литвиненко В.С., к.е.н.,

Аксьоненко В.С.

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВІДОБРАЖЕННЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ НА ОКРЕМОМУ СИНТЕТИЧНОМУ РАХУНКУ

Обґрунтовано необхідність та досліджено можливості відображення трансакційних витрат на окремому витратному синтетичному рахунку бухгалтерського обліку з відповідними субрахунками, що сприятиме покращенню інформаційного забезпечення управління витратами підприємства.

Ключові слова: Бухгалтерський облік, інститут, план рахунків бухгалтерського обліку, рахунок бухгалтерського обліку, трансакційні витрати.

Lytvinenko V., Aksyonenko V.

METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR REFLECTION TRANSACTION COSTS OF INDIVIDUAL SYNTHETIC ACCOUNT

The necessity of display and investigated the possibility of transaction costs on a separate costly synthetic Accounts with the relevant subaccounts that will improve information management costs.

Keywords: Accounting, college, chart of accounts, expense accounting, transaction costs.

Литвиненко В.С., Аксененко В.С.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОТРАЖЕНИЯ ТРАНСАКЦИОННЫХ ИЗДЕЖЕК НА ОТДЕЛЬНОМ СИНТЕТИЧЕСКОМ СЧЕТЕ

Обоснована необходимость и исследованы возможности отображения трансакционных издержек на отдельном затратном синтетическом счете бухгалтерского учета по соответствующим субсчетам, что будет способствовать улучшению информационного обеспечения управления затратами предприятия.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, институт, план счетов бухгалтерского учета, счет бухгалтерского учета, трансакционные издержки.

Литвиненко В.С., Аксьоненко В.С.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Бухгалтерський облік є мовою бізнесу, а тому повинен об'єктивно відображувати економічну інформацію для прийняття управлінських рішень. Методичною основою бухгалтерського обліку є подвійний запис та рахунки, які є важливим джерелом інформації для оперативного управління і контролю за станом і рухом активів, зобов'язань та власного капіталу підприємства.

На важливості рахунків бухгалтерського обліку наголошував ще Л. Пачолі: «Рахунок – це належний порядок, встановлений купцем, при вдалому застосуванні якого він отримує відомості про всі справи і про те, чи йдуть вони успішно, чи ні» [3, с. 134].

Система рахунків бухгалтерського обліку повинна відображувати реальний стан економічних показників підприємства, при якому кожному важливому об'єкту обліку відповідає окремий синтетичний рахунок.

Зміни умов господарювання призводять до зростання значення нових об'єктів обліку, одним із яких є трансакційні витрати. У економіках розвинених країн світу трансакційні витрати становлять понад половину всіх витрат, в Україні – понад 20 %, проте дані суттєво різняться залежно від обраної методики їх оцінки.

Не зважаючи на значний розмір трансакційних витрат, вони не мають відокремленого відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Вирішити дану проблему можливо шляхом запровадження окремого витратного синтетичного рахунку для обліку трансакційних витрат.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню можливостей обліку і контролю трансакційних витрат присвячені праці таких науковців як О. П. Власенко, П. І. Гайдуцький, Н. В. Гордополова, В. М. Жук, О. В. Замазій, Г. Г. Кірейцев, Н. Т. Лабинцев, І. Г. Панженська, О. М. Петрук, І. Б. Садовська, Ж. М. Юшак та інших.

Цілі статті. Метою статті є обґрунтування необхідності та розробка методичних засад обліку трансакційних витрат на окремому витратному синтетичному рахунку з відповідними субрахунками, що сприятиме покращенню інформаційного забезпечення управління витратами підприємства.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Трансакційні

витрати можна визначити як витрати, що забезпечують взаємодію підприємства із зовнішнім середовищем (контрагентами, комерційними посередниками) з метою здійснення трансакцій, як змін прав власності і свобод, і включають витрати на пошук інформації, проведення переговорів, укладання контрактів і забезпечення їх виконання. Значним джерелом трансакційних витрат є опортуністична поведінка контрагентів, адже необхідно вживати заходів для попередження та мінімізації втрат від неналежного виконання умов контрактів.

Рівень трансакційних витрат у значній мірі залежить від інституціонального середовища, у якому функціонує підприємство, тому трансакційні витрати є однією з провідних категорій у дослідженнях представників інституціоналізму та неоінституціоналізму.

Дослідження показали, що більшість трансакційних витрат є накладними витратами. Даний показник у сільськогосподарських підприємствах України у середньому за 2008–2011 роки перевищував 20 % у загальній структурі витрат сільськогосподарських підприємств і становив у 2011 році 25511,7 млн грн (табл. 1).

Проведені дослідження дають змогу стверджувати, що для забезпечення відокремленого обліку трансакційних витрат у сільськогосподарських підприємствах доцільно створити окремий синтетичний рахунок у складі 9 класу рахунків з відповідними субрахунками. Сьогодні стає очевидним, що класифікація витрат, закладена у діючому плані рахунків, не відповідає ні структурі витрат підприємств, ні сучасним підходам економічної теорії.

Таблиця 1

Ефективність виробництва в сільськогосподарських підприємствах¹

Показник	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	Відхилення (2011 р. порівняно з 2008 р.)	
					+, -	%
Повна собівартість продукції сільського господарства, млн. грн.	40704,4	51685,9	60382,8	73754,2	33049,8	81,2
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції сільського господарства, млн. грн.	46166,5	58805,9	73133,3	93680,2	47513,7	102,9

Продовження табл. 1

Рівень рентабельності, %	13,4	13,8	21,1	27,0	13,6	х
Всього витрат сільськогосподарських підприємств, млн. грн.	55346,2	61209,4	75009,6	99265,9	43919,7	79,4
Накладні витрати, млн.грн. ²	14641,8	9523,5	14626,8	25511,7	10869,9	74,2
Накладні витрати у структурі витрат сільськогосподарських підприємств, % ²	26,5	15,6	19,5	25,7	-0,8	х

¹ Побудовано за даними Державної служби статистики України [2].

² Розраховано автором.

Незважаючи на те, що останніми змінами у законодавстві з питань бухгалтерського обліку із плану рахунків було вилучено рахунок 99 «Надзвичайні витрати» [4], у межах даного дослідження буде використовуватися для позначення рахунку обліку трансакційних витрат у складі 9 класу рахунків рахунок 9х «Трансакційні витрати».

Для деталізації даних про трансакційні витрати до рахунку 9х «Трансакційні витрати», на нашу думку, необхідно відкрити наступні субрахунки:

9х1 «Витрати на пошук інформації». У його межах на аналітичних рахунках нараховуються витрати: з оплати послуг зв'язку (пошта, телефон, інтернет), на передплату спеціалізованих видань, на придбання прав доступу до баз даних і таке інше.

9х2 «Представницькі витрати». Відобразатимуться витрати на проведення переговорів, презентацій, прийомів, укладання контрактів тощо.

9х3 «Витрати захисту прав власності та винагороди за професійні послуги». Використовується для нарахування витрат на врегулювання спорів у судових органах та інших витрат із захисту прав власності. У межах цього субрахунку відображуються також витрати за отримані юридичні, аудиторські, консалтингові й інші подібні послуги.

9х4 «Організаційні трансакційні витрати». Відображуються витрати на утримання підрозділів, які забезпечують здійснення трансакцій (відділи маркетингу, зв'язків із клієнтами тощо).

9х5 «Витрати на проведення розрахунків». На аналітичних рахунках цього субрахунку відображуються такі витрати, як плата за

розрахунково–касове обслуговування й інші платежі за здійснення розрахункових операцій.

9х6 «Податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі». Нараховуються суми податків, зборів та інших податкових платежів, які відображуються на рахунках обліку накладних витрат.

9х7 «Втрати від опортуністичної поведінки». Обліковуються втрати від невиконання умов контрактів, у тому числі безнадійна заборгованість, штрафи, пені, неустойки тощо.

9х8 «Витрати на рекламу та дослідження ринку». Обліковуються витрати з оплати наданих підприємству рекламних послуг і витрати, здійснені на дослідження ринкової кон'юнктури.

9х9 «Інші трансакційні витрати». У межах даного субрахунку на аналітичних рахунках відображують трансакційні витрати, які не можна віднести на рахунки інших субрахунків із обліку трансакційних витрат.

Рахунок 9х «Трансакційні витрати» є активним. За дебетом відбувається нарахування витрат у кореспонденції з кредитом таких рахунків, як 20 «Виробничі запаси», 13 «Знос (амортизація) необоротних активів», 66 «Розрахунки за виплатами працівникам», 65 «Розрахунки зі страхування» й інші. Загальна сума витрат, накопичена на дебеті рахунка 9х «Трансакційні витрати», у кінці звітнього періоду буде повністю списуватися в дебет рахунка 79 «Фінансові результати» [1, с. 93].

Запропонований підхід до обліку трансакційних витрат на окремому синтетичному рахунку є достатньо універсальним, що дозволяє відображувати усю різноманітність трансакційних витрат суб'єктів господарювання.

Висновки. Ускладнення умов господарювання та взаємозв'язків між економічними суб'єктами, що відбувається під впливом глобалізації, призводить до зростання трансакційних витрат підприємств. Вони стають важливим об'єктом обліку і контролю. Проте окремий облік трансакційних витрат не передбачений чинним законодавством. Для цього необхідно внести зміни до ряду нормативно–правових документів із питань бухгалтерського обліку, а саме: П(С)БО 16 «Витрати», Податкового кодексу України, Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та деяких інших

документів з метою регламентації у них порядку обліку та контролю трансакційних витрат.

Відображення трансакційних витрат на окремому синтетичному рахунку у складі 9 класу рахунків покращить аналітичність і оперативність інформації про трансакційні витрати та підвищить ефективність управління витратами підприємства.

1. Кірейцев Г.Г. Облік, аналіз і контроль трансакційних витрат: Навч. посібник / Г.Г. Кірейцев, В.С. Литвиненко. – К.: Фітосоціоцентр, 2013. – 159 с.
2. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2008–2011 роки – [Електронний ресурс] / режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/kat_u/publ7_u.htm.
3. Пушкар М. С. Історія обліку та контроль господарської діяльності : навч. посібник / М. С. Пушкар, М. В. Гавришко, Р. В. Романів. – Тернопіль, 2003. – 223 с.
4. Про затвердження змін до деяких нормативно–правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку: наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 627 // Офіційний вісник України. – 2013 – № 58. – С. 61.